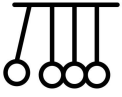

Türkiye'nin Roma Statüsüne Taraf Olmamasının Saldırı Suçu ve Savaş Suçları Açısından Sonuçları

LAW

Giriş

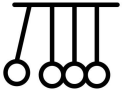
Uluslararası hukuk sisteminde, ciddi insan hakları ihlalleri ve savaş suçlarının önlenmesi için oluşturulmuş önemli mekanizmalardan biri Uluslararası Ceza Mahkemesi'dir (UCM). 1998 yılında Roma'da kabul edilen Roma Statüsü ile kurulan mahkeme, insanlığa karşı suçlar, soykırım, savaş suçları ve saldırı suçu gibi en ağır uluslararası suçları yargılama yetkisine sahiptir. 2002 yılında yürürlüğe giren bu statü, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ancak bazı devletler, Roma Statüsü'nü imzaladıkları hâlde onaylamayarak mahkemenin yetkisine taraf olmamayı tercih etmişlerdir. Türkiye de bu ülkeler arasında yer almakta ve Roma Statüsü'ne taraf olmama kararını çeşitli hukuki, siyasi ve diplomatik gerekçelerle açıklamaktadır. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası askeri operasyonları ve sınır ötesi müdahaleleri açısından hem avantajlar hem de riskler doğurmaktadır.

Roma Statüsü ve Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) ve Roma Statüsü

Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), kuruluş belgesi 1998 yılında imzalanan ve 2002'de yürürlüğe giren Roma Statüsü olan, insanlığa karşı suçları (saldırı, savaş ve soykırım gibi) yargılayan uluslararası bir mahkemedir. Mahkeme binası Hollanda'nın Lahey kentinde bulunmaktadır. Mahkemeye şu ana kadar 124 ülke taraf olmuştur.

İnsancıl hukuk suçlarıyla ilgilenen ve 20. yüzyılın sonunda kurulduğundan beri 21. yüzyıldaki uluslararası insancıl hukuk egemenliğine büyük ölçüde katkı sağlamış bir mahkemedir. Mahkemenin yargı yetkisine giren insanlığa karşı suçların dünyada işlenmiş en ciddi suçlar olduğunu vurgulayan ve bu suçların yeryüzündeki barış ve güvenliği tehdit eden suçlar olduğunu belirten Roma Statüsü'nün Dibace bölümü, mahkemeye katkıda bulunmuştur. Ayrıca, "bir kişi bir suç için iki kez yargılanamaz" anlamına gelen *non bis in idem* ilkesi, mahkemenin uygulamasında önem taşıyan bir ilkedir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulması için ilk olarak 1998 yılında Birleşmiş Milletler (BM) Roma'da bir konferans düzenledi. 17 Temmuz 1998'de, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni kuran Roma Statüsü, 120 kabul oyu, 7 red oyu ve 21 çekimser oy ile kabul edildi. Roma Statüsü, suçları, mahkemenin nasıl ilerleyeceğini ve devletlerin mahkeme ile işbirliği içinde çalışmak için neler yapmaları gerektiğini tanımlar. Statü gereğince, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yürürlüğe girebilmesi için 60 ülkenin onayı beklenmiş ve Nisan 2002 tarihinde söz konusu 60 onaya ulaşılmıştır. 15 Nisan 2015 tarihi itibarıyla 139 devletten imza toplanmış ve mahkemenin varlığı 123 devlet tarafından onaylanmıştır. Ancak Roma Statüsü'nü imzalamak, onu onaylamak anlamına gelmemektedir.

Türkiye'nin Roma Statüsüne Taraf Olmamasının Nedeni

Türkiye, Roma Statüsü'nü imzalamasına rağmen onaylamamıştır. Türkiye'nin statüye taraf olmamasını açıklarken Roma Konferansı'nda verdiği neden, saldırı suçu ve insanlığa karşı suçların tanımının ve kapsamlarının statüde yeterince açık olmamasıdır. Türkiye, bu suçlar dolayısıyla 1949 Cenevre Sözleşmeleri ile hukuki yükümlülük altına girmiş bulunuyordu. Diğer bir neden ise terörizm ve uyuşturucu suçlarının statü kapsamında yer almamasıdır. Bu uyuşturucu konusunun gündeme getirilmesi, Karayip devletleriyle yapılan bir uzlaşının sonucudur. Türkiye, bu devletlerin temel kaygısını oluşturan uyuşturucu madde kaçakçılığı teklifine destek vermesi karşılığında, bu devletlerin de terörizm ile ilgili olarak kendisine destek vermesi hususunda uzlaşmıştır. Son neden ise statü ile ulusal mevzuatın uyumlu hale getirilmesine ilişkin yapılan düzenlemelerdir. Aslında bunun altında başka bir neden daha vardır: büyük ülkelerin de statüye onay vermemesi. Amerika, Rusya ve Çin gibi ülkeler de Türkiye gibi statü'yü kabul etmemiştir ve bu durum Türkiye üzerinde de büyük bir etki yaratmıştır. Bütün bu nedenler, Türkiye'nin statüyü onaylamayı reddetmesine yol açmıştır.

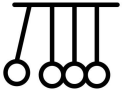
Saldırı Suçu Açısından Sonuçlar

Türkiye, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (UCM) doğrudan yargı yetkisi dışında kalmaktadır çünkü Roma Statüsü'nü onaylayan bir ülke değildir. Bu durum, Türkiye'nin sınır ötesi askeri müdahaleleri, operasyonları veya uluslararası anlaşmazlıklara müdahaleleri sırasında UCM tarafından saldırı suçu nedeniyle yargılanamayacağını gösterir. Ancak bu, Türkiye'nin uluslararası alanda tamamen serbest olduğunu öne sürmez. Uluslararası toplum, özellikle Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler üyesi ülkeler, Türkiye'nin askeri operasyonları hakkında yorum yapabilir ve diplomatik baskı uygulayabilir. Ayrıca, Türkiye'nin onaylamadığı bir mahkeme olsa bile, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) gerekli gördüğü durumlarda UCM'ye durumu sevk ederek soruşturma başlatabilir; bu da Türkiye'nin hâlâ yargılanma riski altında olduğunu gösterir.

Bir başka faktör ise Türkiye'nin NATO üyeliği ve kolektif güvenlik sorumluluklarıdır. Bu bağlamda ülke, saldırı suçu kapsamında tamamen serbest hareket edemez. Örneğin, NATO'nun kolektif müdahale prensibi veya müttefiklerle birlikte gerçekleştirilen operasyonlar, Türkiye'nin tek başına hareket etmesini zorlaştırır ve bu durum uluslararası hukuk perspektifinden izlenir. Ayrıca uluslararası medya da Türkiye'nin askeri operasyonlarını yakından takip eder. Bu nedenle, saldırı suçu kapsamında olmasa bile Türkiye'nin eylemleri uluslararası toplumda tartışma konusu olabilir ve diplomatik ilişkiler üzerinde olumsuz etkilere yol açabilir.

Savaş Suçları Açısından Sonuçlar

Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olmaması, UCM'nin savaş suçları bakımından doğrudan yargı yetkisi kuramayacağı anlamına gelir. Bu durum, Türkiye'de meydana gelen veya Türkiye'nin müdahil olduğu uluslararası silahlı çatışmalar kapsamında işlenen savaş

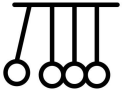
suçlarının UCM yoluyla soruşturulamayacağını gösterir. Ancak bu durum, Türkiye'nin tamamen uluslararası hukuktan muaf tutulduğunu göstermez. BMGK, gerekli gördüğü takdirde Türkiye'ye yönelik iddiaları UCM gündemine sevk edebilir; bu da Türkiye'nin taraf olmamasına rağmen dolaylı bir denetim mekanizması ile karşı karşıya olabileceğini gösterir. Yani, savaş suçu ve saldırı suçu aynı kapsamda incelenebilmektedir.

Türkiye'nin iç hukukunda savaş suçlarına dair düzenlemeler bulunsa da, bu düzenlemeler uluslararası standartlarla tam olarak uyumlu değildir. Örneğin, savaş sırasında sivillerin korunması, işkence yasağı ve esirlerin hakları gibi konularda ulusal mevzuat ile Roma Statüsü ve Cenevre Sözleşmeleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Özellikle sivil zararlarının fazla olduğu sınır ötesi operasyonlarda veya uzun süren çatışma bölgelerinde Türkiye'nin eylemleri, uluslararası medya ve insan hakları örgütleri tarafından yakından izlenmekte ve eleştirilmektedir.

Ayrıca, Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olmaması, diplomatik ve politik boyutlarda da etkiler doğurmaktadır. Taraf devletler, UCM'nin yetkisi altındaki diğer ülkelerdeki uygulamalara göre daha sınırlı bir uluslararası denetime tabi olan Türkiye'nin operasyonlarını daha eleştirel gözle değerlendirebilir. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde hem güvenilirlik hem de hesap verebilirlik bağlamında hassas bir denge yürütmesini zorunlu kılmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye'nin taraf olmaması kısa vadede bağımsız hareket esnekliği sağlasa da uzun vadede uluslararası denetim ve eleştirilerden tamamen kaçmasına imkân tanımaz.

Sonuç

Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olmaması, kısa vadede ulusal çıkarları ve askeri operasyonları koruma açısından esneklik sağlıyor olsa da, statüye taraf olmamak uzun vadede uluslararası denetim ve eleştirilerden tamamen kaçınmasına imkân tanımamaktadır. Saldırı ve savaş suçları bağlamında Mahkeme'nin doğrudan yargı yetkisi dışında olması, Türkiye'nin operasyonlarını güvence altına alırken, BMGK sevki, uluslararası medya ve insan hakları örgütlerinin denetimi Türkiye'yi uluslararası sorumluluktan muaf bırakmamaktadır. Sonuç olarak, Türkiye'nin pozisyonu hem ulusal egemenlik hem de uluslararası hesap verebilirlik açısından karmaşık bir dengeyi temsil etmektedir.

Kaynakça

- 1) Wikipedia. (2025). *Uluslararası Ceza Mahkemesi*. Wikimedia Foundation. Erişim: https://tr.wikipedia.org/wiki/Uluslararası_Ceza_Mahkemesi
- 2) DergiPark. (2025). *Home*. Erişim: <https://dergipark.org.tr/en/>
- 3) T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2025). *Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM/ICC)*. Erişim: <https://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-ceza-divani-ve-turkiye.tr.mfa>
- 4) Jurix. (2025). *Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Yargı Yetkisini Türkiye ile İlişkili Bir Durumda Kullanabilmesi*. Erişim: <https://www.jurix.com.tr/article/11627?u=0&c=0>
- 5) Şahin, U. (2023, 3 Aralık). *Beş Soruda Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye – DW*. Deutsche Welle. Erişim: <https://www.dw.com/tr/be%C5%9F-soruda-uluslararasi-ceza-mahkemesi-ve-t%C3%BCrkiye/a-67617069>